

en la documentació rossellonesa des de l'Edat Mitjana, que trobem a cada pas en els manuscrits buidats per Alart; primer, en baix llatí i en forma artificialment llatinitzada, en un doc. de 1361, parlant d'un «rellat» (estri comparable a una rella o potser a una frontissa): «unum relatum pro bligando» (que el mateix Alart, *InoLCat.*, s. v. *rella* i *plegar* tradueix «plier»); el 1363, en un doc. ja mig en català: «unam postem [‘post’] de blegar draps» (ibid., s. v. *blegar* i *plegar*); el 1383 «quatuor scauna [‘escons a manera de posts posades de cantell per vinclar l'arc de la ballesa’] de blegar ballistas» (s. v. *escon* i *blegar*); vegeu-ne d'altres del S. XIV dels derivats *blec*, *blegador*, *blegadís*, a baix, en els derivats.

Avui en terres rosselloneses segueix essent més viu que enlloc: Grandó el definia «plegar, vinclar; francès *ployer*» (*Vocabulari Ross.*, *Miscellània Fabra*, p. 183), i allí vaig sentir sovint: amb el sentit propi, a Montesquiú d'Albera (1959), i en les accepcions translàtiques, com *blegat* ‘junt, plegat’ a Rigardà («tot això és *blegat*», 1960), *blegar* ‘tancar, deixar tancat’, ‘deixar un ofici o una feina’: «aquell café va *blegar*», a Escaró; «unes cases del vilatge hi ha que encara són obertes, unes altres són cases que han estat *blegades* hi ha prop de trenta anys» a Talau, 1959. No és que sigui exclusiu de la Catalunya francesa car l'he sentit també en els parlars occidentals del nostre Pirineu: «la capellina la *bléges* i la poses al cap del cavalló» m'explicaven els llauradors d'Arcavell, a la sortida d'Andorra, el 1936; «la escorça del bedoll la *bleguem* per fer-ne una baçulla», els de Braní, a l'Alt Pallars, 1958.

AlcM en cita un exemple del poeta Fc. Oliver c. 1460, que hem de creure rossellonès o empordanès; i el localitzava en diverses poblacions del Ripollès, Osona, Berguedà i Cardener. Els primers d'usar-lo en la Renaixença foren els vigatans Verdaguer (veg. infra en els derivats) i Jaume Collell («a contribucions los *blega*»); cites d'aquest en el *DAG.* i d'un d'ells dos és probable que vingui la distinció sinonímica: «l'espada, el bastó o verga de tortellatge, etc., se *blega* (no se *doblega*), el golfo i la frontissa se *blega*, etc., en canvi la roba se *doblega*». Si no m'enganyo és també popular a l'Empordà i crec recordar-ne exemples en les primeres obres de Caterina Albert; d'ella el deuen conèixer Tallgren (que ja estudià la formació del mot en les *Glanures* II, 27) i E. Vogel, que és el primer diccionari que va registrar-lo (1911) («beugen» = ‘doblegar’, i figuradament «klein kriegen» = ‘sotmetre’s, doblegar-se, humiliar-se’?).

En el meu treball sobre les *VidesRoss.* (1943) vaig explicar ja: «duplicat i quasi-sinònim de *plegar*, degut a la influència de *doblegar* i de *reblec* (Vogel), *roblegar* (Rosselló-Empordà)» (*Lleures i Converses*, p. 351).² De fet avui sentim *blegar* com a solidari de *roblegar* i de *blincar* variant de *vinclar*. Però tot indica que la variant *blincar* sigui de data més moderna (o en tot cas no més antiga) que *blegar*, per tant és més probable que si un ha contribuït a la gènesi de l'altre, és la influència de *blegar* la que pogué ajudar

a la metàtesi de *vinclar* > *blincar* i no pas a la inversa.

Quant a *roblegar* crec que realment hi ha relació considerable. I *roblegar* encara que potser té menys extensió dialectal que *blegar*, no és de tota manera un mot recent, car ja el 1575 el gironí Onofre Pou escrivia, parlant de la vena cava: «arriba casi a fins a hon se *roblega* lo bras, a hon fa un ram, y després se ajunta ab altre ram de la basilica ---» (*Thes. Pu.*, p. 272). El detall de la creació de *roblegar* no és ben clar; potser és un antic *REPLICARE* derivat de *PLICARE*, on la P labialitzà la E precedent tal com en *rublir* *REPLERE* o *omplir* *IMPLERE*, i comparable també amb *romandre* i *arromangar*. Llavors encara ens explicariem millor la creació de *blegar*, car el duplicat *roblegar* ~ *reblegar* estant al costat de *plegar* i de *doblegar*, i essent tots ells mots sinònims o quasi-sinònims, es tenia la impressió que la síl·laba inicial de *doblegar* era una mera variant fonètica del prefix *DE-*, i així la creació d'un pseudo-simple *blegar* era quasi forçosa.

D'altra banda per a *blegar* aquesta explicació més complexa no és indispensable, car basta suposar que és un encreuament de *plegar* amb *doblegar*, i en aquest cas *roblegar* es pot mirar com una forma de compromís entre *replegar*, *doblegar* i *blegar*. No hi ha gaire diferència entre les dues explicacions: quasi tot ve a parar en el mateix. Un estudi futur amb documentació més exhaustiva de l'extensió dialectal, i de les dades antigues sobre *roblegar*, pot permetre acabar de decidir aquests dubtes no gaire transcendents.

DERIV.: *Blegadís* [1361, bastants exs. en Alart (s. v. i s. v., *força*), com el de 1373 «scales *bleguadisses* per scalar *forses*»], d'on *blegadissa* ‘frontissa’ [Verdaguer: «damunt l'esberla que més fort gemeja, / ab tot son cos titànic se carrega, / *blegadices* rompent y forrellat: / la porta ab terratrèmol s'ellenega / y'l temple se desclou de bat a bat», *Canigó* IX, 148]. *Blegador* (sembla una eina per vinclar l'escorça del suro: «sex *blegadors* de pela», a. 1334, Alart, s. v., *blegar*). *Blec* [sembla ‘munt de corda plegada, duja’: «tres *blechs* de cordes», a. 1384, Alart]; *AlcM* ‘aresta per on es *doblega* una cosa’ (Ripollès, Osona, Berguedà).

¹ Almenys si se l'ha d'identificar, com sembla probable, amb el mateix Fc. Oliver que traduí Alain Chartier per aquests mateixos anys, i que sembla ser el mateix que es matà per amor a Roses l'any 1472, de qui el rossellonès Fc. Moner ens conta c. 1495 la romàntica història. — ² Per una altra mena de duplicat d'aquests encreuaments, en una oració popular rossellonesa, amb el sentit de ‘separar-se’, diu la Verge: «Déu vos guard, Apòstols / us +*desblegueu* pas de mi, / jo me *desblegaré* pas de vosaltres», Illa de Tet (recollida per la senyora Simona Pons de Gay, 1939).

BLEIR o més aviat *blair*, ‘abrusar, mustigar, fer malbé’, mot del dialecte occidental i tarragoní, parent de l'oc. ant. *blair* i més comunament *blazir* o *blezir* ‘marcir, descolorir, tornar lívid’; com que l'occità antic *blair* no pot sortir de *blezir* (i difícilment podria